

ФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБІГУ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

ADMINISTRATIVE FORMS OF ACTIVITY OF THE PUBLIC ADMINISTRATION FOR ENSURING CIRCULATION AND USE OF WEAPONS IN UKRAINE

Діденко С.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

докторат Інституту права та суспільних відносин

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

У статті доведено, що форми адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні – це зовнішньо виражена діяльність суб'єктів публічного адміністрування, в основному підрозділів Міністерства внутрішніх справ України, яка здійснюється останніми в межах їх компетенції та спрямована на гарантування прав, свобод і законних інтересів суб'єктів адміністративних відносин у цій сфері. При цьому у сфері забезпечення обігу та застосування зброї публічна адміністрація застосовує як правові (видача дозволів, контроль, ухвалення нормативних актів публічного адміністрування та ненормативних актів публічного адміністрування, забезпечення дотримання певних правил, своєчасне та якісне розслідування адміністративних справ, тощо), так і неправові (перевірки, або так звані обстеження, організація постійної взаємодії оперативних служб, взяття на облік експериментально відстріляних куль і гільз, створення державної кулегільзотеки, зберігання відстріляних гільз і куль, виготовлення бланків дозволів тощо) форми адміністративної діяльності.

Ключові слова: застосування зброї, зброя, обіг зброї, публічна адміністрація, форми адміністративної діяльності.

В статье доказано, что формы административной деятельности публичной администрации в сфере обеспечения обращения и применения оружия в Украине – это внешне выраженная деятельность субъектов публичного администрирования, в основном подразделений Министерства внутренних дел Украины, которая осуществляется последними в пределах их компетенции и направлена на обеспечение прав, свобод и законных интересов субъектов административных отношений в этой сфере. При этом в сфере обеспечения обращения и применения оружия публичная администрация применяет как правовые (выдача разрешений, контроль, издание нормативных актов публичного администрирования и ненормативных актов публичного администрирования, обеспечение соблюдения определенных правил, своевременное и качественное расследование административных дел и т. д.), так и неправовые (проверки, или так называемые обследования, организация постоянного взаимодействия оперативных служб, постановка на учет экспериментально отстрелянных пуль и гильз, создание государственной пулегильзотеки, хранение отстрелянных гильз и пуль, изготовление бланков разрешений и т. д.) формы административной деятельности.

Ключевые слова: применение оружия, оружие, оборот оружия, публичная администрация, формы административной деятельности.

The article proved that the forms of administrative activity of public administration in the field of circulation and use of weapons in Ukraine is an internal activity of state bodies, basically units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, which is carried by them within their jurisdictions and aimed at guaranteeing the rights, freedoms and lawful interests of administrative relations subjects in this field. In sphere of ensuring the circulation and use of weapons, the public administration uses legal and not legal forms of administration.

Key words: circulation of weapons, forms of administration, public administration, use of weapons, weapons.

Постановка проблеми. Проблема обігу та використання зброї була і залишається дуже актуальною для України. Щоб уявити межі та глибину адміністративно-правового забезпечення обігу та застосування зброї в Україні, потрібно з'ясувати форми адміністративної діяльності публічної адміністрації, що використовуються в цій сфері. Різноманіття завдань і функцій публічної адміністрації зумовлює використання різних форм її діяльності, які зазначені в законах, положеннях, статутах та інших актах, що регламентують діяльність владних суб'єктів. При цьому для виконання своїх зобов'язань органи та посадові особи мають використовувати лише форми, установлені нормами права. Недотримання обов'язкової форми тягне невідповідність або можливість оскарження дій та рішень суб'єктів владних повноважень [1, с. 471].

Незаконний обіг зброї та її застосування як цивільним населенням, так і посадовцями вже стали буденним явищем; щороку реєструються тисячі злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї. Тому в умовах сьогодення все активніше набирає обертів у своїй актуальності питання забезпечення публічною адміністрацією всіма можливими засобами і способами максимального упорядкування усіх можливих відносин в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців уже звертали свою увагу на цю проблематику, серед яких як вітчизняні, так і зарубіжні «світила науки», зокрема такі, як О.М. Бокій, А.Д. Благов, В.А. Гуменюк, А.А. Долгополов, Д.А. Корнецький, А.В. Корнієць, А.В. Кофанов, І.А. Кузнецова, О.М. Піджаренко, М.П. Федоров, Е.Д. Шелковникова та інші. Проте аналізованої нами проблематики

вони торкались лише опосередковано, досліджуючи інші, більш загальні, спеціальні та суміжні чинники. Отже, питання форм адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні в адміністративному аспекті є таким, що досліджено поверхнево, безсистемно, і потребує подальших наукових розробок.

Мета статті – на основі теорії адміністративного права, аналізу відповідних нормативно-правових актів, праць учених та інших джерел з'ясувати форми адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні.

Виклад основного матеріалу. Публічна адміністрація передбачає не тільки чітку визначеність і детермінованість її компетенції, а й наявність чіткого механізму її реалізації в практичній діяльності, що виражається в певних діях, котрі сприймаються як такі, що містять владні приписи [1, с. 471]. На ниві розвитку науки адміністративного права та теорії управління відбувається логічне переосмислення практики застосування чинних форм управлінської діяльності, що викликає зміну пріоритетів у користуванні тією чи іншою з них, необхідність упровадження у практику державного управління принципів нових форм управління [2, с. 8].

Перш ніж розпочати аналіз відповідних форм адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні, потрібно з'ясувати сутність цього поняття, черпаючи інформацію з наукових позицій.

Дослідивши це питання в межах своєї праці, Р.М. Опацький зазначає, що етимологічно слово «форма» (походить від латинського *forma*) означає зовнішній вигляд, зовнішнє окреслення, видимість чого-небудь. Форма – це безпосередній атрибут адміністративної діяльності, що забезпечує взаємний зв'язок, найбільш доцільну залежність елементів діяльності, що вносить у їх співвідношення упорядкованість, стабільність і динамізм [3, с. 252]. А під формою публічного адміністрування, на думку професора О.В. Кузьменка, слід розуміти зовнішньо виражену дію суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюється в межах їх компетенції для виконання поставлених перед ними завдань і тягне за собою певні наслідки [4, с. 98].

Таким чином, форми адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні – це зовнішньо виражена діяльність суб'єктів публічного адміністрування, яка здійснюється останніми в межах їх компетенції та спрямована на гарантування прав, свобод і законних інтересів суб'єктів адміністративних відносин в цій сфері.

Професор О.В. Кузьменко наводить такі ознаки форм публічного адміністрування:

- 1) це спосіб зовнішнього вираження діяльності публічної адміністрації та її посадових осіб;
- 2) залежать від змісту компетенції публічної адміністрації;
- 3) зумовлені реалізацією завдань і функцій суб'єктів владних повноважень (виконання адміністративних зобов'язань) у межах їх компетенції;

4) у більшості випадків вимагають юридичної регламентації;

5) вибір форм діяльності зумовлений специфікою поставленої мети, зумовлює найбільш ефективний варіант діяльності;

6) тягнуть за собою певні наслідки [4, с. 99].

Щоб визначити основні форми діяльності суб'єктів публічної адміністрації у сфері обігу та застосування зброї, потрібно проаналізувати чинне законодавство, що регламентує їхню діяльність та закріплює їхні обов'язки, бо кожен суб'єкт публічної адміністрації наділений відповідною компетенцією, яка, як правило, дає йому можливість вибирати в конкретних ситуаціях той чи інший варіант поведінки, варіант конкретних дій, тобто відбити зміст своєї регулятивної, сервісної або управлінської діяльності в тій формі, яка, на його думку, найбільш ефективна і найбільшою мірою відповідає публічним інтересам [1, с. 472].

Так, 12 жовтня 1992 року Кабінетом Міністрів України було затверджено Положення «Про дозвільну систему», згідно з яким контролем за обігом зброї в Україні займаються відповідні структурні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України. Офіційно процедура правового закріплення обігу зброї в Україні була завершена 21 серпня 1998 року, коли наказом МВС України № 622 було затверджено «Інструкцію про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боеприпасів до зброї та вибухових матеріалів». Цією Інструкцією, зокрема, було визначено порядок видачі дозволів на придбання, зберігання, перевезення і використання зброї; контроль за об'єктами дозвільної системи; детальний порядок придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення і використання зброї та бойових припасів. На сьогодні Інструкція МВС України є єдиним нормативно-правовим актом, на підставі якого громадяни можуть отримати дозвіл на придбання зброї.

Виходить так, що не закон, не постанова чи указ, а саме інструкція, яка є лише внутрішнім документом правоохоронного відомства, регулює одну з найважливіших і небезпечних сфер суспільних відносин у нашій державі [6]. Саме тому черпати інформацію про форми діяльності публічної адміністрації в цій сфері доцільно саме з цих двох регулюючих актів.

За позицією професора О.В. Кузьменка, форми діяльності публічної адміністрації поділяються на правові та неправові. До правових належать форми, використання яких спричиняє виникнення юридичних наслідків, а до неправових належать форми, які безпосередньо юридичного значення не мають і не спричиняють виникнення адміністративно-правових відносин [4, с. 100]. При цьому професор І.С. Гриценко вважає, що з розвитком вітчизняних інститутів адміністративного права на увагу заслуговують саме правові форми [5, с. 24].

За ступенем правової регламентації процесу використання виділяють такі форми публічного управління:

- 1) встановлення норм права (видання нормативних актів публічного адміністрування);
- 2) застосування норм права (видання ненормативних актів публічного адміністрування, актів застосування норм права);
- 3) укладання адміністративних договорів;
- 4) здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій;
- 5) провадження організаційних дій;
- 6) виконання матеріально-технічних операцій.

Перші чотири форми є правовими, решта – неправовими. Саме такий поділ форм публічного адміністрування найповніше відображає діяльність публічної адміністрації, її широту та специфіку [1, с. 474].

Тож потрібно визначити, які ж форми своєї діяльності використовують суб'єкти публічного адміністрування у сфері обігу та застосування зброї в Україні.

Першою формою адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні можна навести видачу дозволів на вогнепальну зброю (нарізну воєнних зразків, несучасну стрілецьку, спортивну, навчальну, вилегчену, мисливську нарізну і гладкоцічкову), бойові припаси до неї, холодну зброю, пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими набоями не смертельної дії, і зазначені патрони, сховища, склади і бази, де вони зберігаються, стрілецькі тири і стрільбища, мисливсько-спортивні стенди, а також підприємства і майстерні з виготовлення і ремонту вогнепальної та холодної зброї, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування, магазини, у яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї [7].

Не менш важливою формою діяльності публічної адміністрації в цій сфері є контроль: наприклад, дотримання порядку на об'єктах дозвільної системи із вогнепальною, пневматичною і холодною зброєю. А також є посилений контроль, зокрема за додержанням порядку виготовлення, придбання, обліку, зберігання, охорони та використання предметів і матеріалів, на які поширюється дозвільна система [8].

Наступна форма діяльності публічної адміністрації у сфері обігу та використання зброї – це видання нормативних актів загального характеру публічного адміністрування. Визначається законами, актами Кабінету Міністрів України та іншими нормативно-правовими актами, у тому числі Міноборони, МВС, інших центральних органів виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні військові формування Адміністрації Держспецзв'язку і Держмитслужби. Наприклад, видання нормативних актів про порядок придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної зброї, бойових припасів до неї, інших предметів і матеріалів, на які поширю-

ється дозвільна система, у Збройних Силах чи інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях Держспецзв'язку, а також у Митній службі [7].

Наступною формою адміністративної діяльності публічної адміністрації є видання ненормативних актів публічного адміністрування. Серед них насамперед треба виділити видачу індивідуальних дозволів на купівлю, зберігання та носіння вогнепальної зброї.

Публічні органи управління в цій сфері також здійснюють перевірки, або так звані обстеження. Наприклад, об'єкти, де зберігається 20 чи більше одиниць бойової, спортивної (навчальної) вогнепальної зброї, обстежуються щомісячно [7].

Окрім цього, на такі органи управління покладено обов'язок забезпечення дотримання певних правил, зокрема вилучення, приймання, облік і зберігання вилученої, добровільно зданої та знайденої зброї, а також її передача до чергових частин органів внутрішніх справ, створення та регулярне поповнення в кожній черговій частині картотек власників вогнепальної, пневматичної і холодної зброї [8].

Важливими є також такі форми діяльності суб'єктів публічної адміністрації, як організація постійної взаємодії оперативних служб у роботі з оперативного пошуку зброї; своєчасне і якісне розслідування адміністративних справ; взяття на облік експериментально відстріляних куль і гільз вилученої та добровільно зданої та знайденої зброї, відомчої та службово-штатної зброї, що зберігається та використовується на об'єктах дозвільної системи, а також нарізної зброї, що перебуває у власності громадян; створення державної кулегільзотеки; зберігання відстріляних гільз та куль; виготовлення бланків дозволів, тощо [8].

Отже, як бачимо, у сфері забезпечення обігу та застосування зброї публічна адміністрація застосовує як правові, так і неправові форми адміністративної діяльності.

Висновки. Усе вищевикладене дає можливість сформулювати висновки щодо форм адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні:

– форми діяльності публічної адміністрації в цій сфері здебільшого знаходять свій вияв у Положенні «Про дозвільну систему» та в «Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боеприпасів до зброї та вибухових матеріалів», оскільки нормативно-правове регулювання обігу та застосування зброї здійснюється на основі підзаконних нормативно-правових актів;

– основними суб'єктами публічної адміністрації, що мають безпосередній стосунок до забезпечення обігу та застосування зброї в Україні, є посадові особи та підрозділи Міністерства внутрішніх справ України;

– у сфері забезпечення обігу та застосування зброї публічна адміністрація застосовує як правові, так і неправові форми адміністративної діяльності, серед яких: а) правові: видача дозволів, контроль, видання нормативних актів публічного адміністрування та ненормативних актів публічного адміністрування, забезпечення дотримання певних правил, своєчасне і якісне розслідування адміністративних справ тощо; б) неправові: перевірки, або так звані обстеження, організація постійної взаємодії оперативних служб, взяття на облік експериментально відстріляних куль і гільз, створен-

ня державної кулегільзотеки, зберігання відстріляних гільз і куль; виготовлення бланків дозволів тощо.

Отже, форми адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні – це зовнішньо виражена діяльність суб'єктів публічного адміністрування (в основному посадових осіб і підрозділів Міністерства внутрішніх справ України), яка здійснюється в межах їхньої компетенції і спрямована на гарантування прав, свобод і законних інтересів суб'єктів адміністративних відносин у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коваленко В.В. Курс адміністративного права України : [підручник] / В.В. Коваленко. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 805 с.
2. Чомахашвілі О.Ш. Адміністративно-правове регулювання охорони прав на промислові зразки в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / О.Ш. Чомахашвілі ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2008. – 19 с.
3. Опацький Р.М. Форми діяльності публічної адміністрації у сфері реалізації ювенальної політики / Р.М. Опацький // Порівняльно аналітичне право. – 2013. – № 3-1. – С. 252–256.
4. Кузьменко О.В. Адміністративне право. Загальна частина (альбом схем) : [навч. посіб.] / О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, М.В. Пflugатир та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 232 с.
5. Гриценко І.С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основі інституту вітчизняного адміністративного права : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 / І.С. Гриценко ; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2008. – 35 с.
6. Зброя: законодавчі аспекти. Правове регулювання обігу зброї // Юридичний вісник України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://yuricom.com/ua/yuridichnyi_visnyk_ukrainy/overview/?id=631.
7. Про затвердження Положення про дозвільну систему : Постанова КМУ від 12.10.1992 р. № 576 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/576-92-п>.
8. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боеприпасів до зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21 серпня 1998 р. № 622 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 42. – Ст. 1574.

УДК 342.922

ОДНОРАЗОВА ГРОШОВА ДОПОМОГА ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ONE-TIME FINANCIAL AID AS PART OF THE SOCIAL PROTECTION OF SERVICEMEN ARMED FORCES OF UKRAINE

Жидченко К.П.,
здобувач

Військового інституту

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті розглядається одноразова грошова допомога як вид соціального захисту військовослужбовців в контексті забезпечення державою реалізації їх прав та інтересів. Проаналізовані підходи різних вчених щодо визначення поняття соціального захисту військовослужбовців як окремої категорії громадян. Виділені основні види компенсацій (відшкодування), тобто підстави виплати одноразової грошової допомоги.

Ключові слова: соціальний захист, військова служба, грошова допомога, військовослужбовець, соціальні інтереси, державні гарантії.

В статье рассматривается одноразовая денежная помощь как вид социальной защиты военнослужащих в контексте обеспечения государством реализации их прав и интересов. Проанализированы подходы различных ученых относительно определения понятия социальной защиты военнослужащих как отдельной категории граждан. Выделены основные виды компенсаций (возмещения), то есть основания для выплаты одноразовой денежной помощи.

Ключевые слова: социальная защита, военная служба, денежная помощь, военнослужащий, социальные интересы, государственные гарантии.

The article deals with one-time cash assistance as a form of social protection of servicemen in the context of the state to realize their rights and interests. It is analyzed the different scientists' approaches concerning the definition of military social protection as individual categories of citizens. The article defines basic forms of compensations (reimbursements) which are grounds for payment for one time financial assistance.

Key words: social protection, military service, financial assistance, military servicemen, social interest, state guarantees.